

PALIMPSESTOVÝ¹ BOHUMIL HRABAL

O nejnovější recepci a interpretaci

Hrabalovy tvorby v Polsku

LENKA VÍTOVÁ (POZNAŇ)

Poslední desetiletí je pro českou literaturu v Polsku úspěšným obdobím. Byla vydána mnohá stěžejní díla krásné literatury a také řada teoretických (zejména esejistických) textů o české literatuře, kultuře a historii.² Součástí této „ediční vlny“ je i dílo a osobnost Bohumila Hrabala. V Polsku ho lze bez váhání zařadit do čestné skupiny tzv. klasických autorů. Jeho první kniha vyšla u našich severních slovanských sousedů už v roce 1968, od té doby počet dalších titulů a reedic výrazně přesáhl úctyhodné tři desítky. V několika posledních letech vychází řada jeho textů (mnohé v doplněném nebo obnoveném překladu a některé vůbec poprvé) dokonce v rámci zvláštní edice Vybraná díla Bohumila Hrabala.³ Další Hrabalovy knihy a hrabaliana vycházejí mimo ni a v jiných nakladatelstvích.

Jedním z textů, které se v polském překladu objevily poprvé, jsou Hrabalovy autobiografické vzpomínky *Pamiętam jedynie dni słoneczne*.⁴ Byly

¹ Pojem Jacka Balucha. Viz Baluch, J.: *Palimpsesty Bohumila Hrabala*. Nowa Encyklopedia Powszechna PWN. Suplement. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN 1999, s. 717-722.

² Např.: Deml, J.: *Zapomniane światło*. Warszawa, Czarne 2000; Kriseová, E.: *Co się zdarzyło*. Warszawa, Twój Styl 1999; Kroutvor, J.: *Europa Środkowa: anegdota i historia*. Izabelin, Świat Literacki 1998; Kundera, M.: *Kubuś i jego Pan. Hold w trzech aktach dla Denisa Diderota*. Warszawa, PIW 2000; Patočka, J.: *Kim są Czesi*. Kraków, Międzynarodowe Centrum Kultury 1997; Pavel, O.: *Śmierć pięknych saren*. Warszawa, Muza 1998; Seifert, J.: *Być poetą. Wybór liryków*. Warszawa, PIW 1997; Škvorecký, J.: *Przypadki niefortunnego saksofonisty*. Izabelin, Świat Literacki 1999.

³ Série Díla Wybrane Bohumila Hrabala: Hrabal, B.: *Taka piękna žaloba*. Izabelin, Świat Literacki 1991; Hrabal, B.: *Bambini di Praga 1947*. Izabelin, Świat Literacki 1995; Hrabal, B.: *Sprzedam dom, w którym już nie chcę mieszkać*. Izabelin, Świat Literacki 1996; Hrabal, B.: *Czuły barbarzyńca*. Izabelin, Świat Literacki 1997; Hrabal, B.: *Święto przebiśnięgu*. Izabelin, Świat Literacki 1997; Hrabal, B.: *Kain. Bambino di Praga. Jarmilka*. Izabelin, Świat Literacki 1998; Hrabal, B.: *Skarby świata całego*. Izabelin, Świat Literacki 2000.

⁴ Hrabal, B.: *Pamiętam jedynie dni słoneczne*. Izabelin, Świat Literacki 1998. Přeložil P. Godlewski z rukopisné pozůstalosti. V témže roce byl text vydán v češtině: *Já si vzpomínám jen a jen na slunečné dny*. Nymburk, Stanislav Kłos 1998.

vydány jako reprezentativní publikace rok po autorově smrti. Text je doplněn úvodním slovem Josefa Škvoreckého, doslovem Tomáše Mazala a Aleksandra Kaczorowského a kalendáři autorova života a díla, které zpracoval Piotr Godlewski. Výjimečnost publikace podtrhuje grafické zpracování, pro které byly jako stěžejní vybrány techniky, jež jsou Hrabalovi vlastní – opakování, variace a především práce s detailem. Vydání dosud nepublikovaného textu znovu utváří perspektivu pohledu na autora-spisovatele a v případě, kdy text nese výrazné životopisné rysy, přináší i novou verzi jeho životního příběhu.

Dalším textem, který je v polštině dostupný poprvé, je zatím poslední podoba Hrabalovy biografie. Monika Zgustová v knize *Bohumil Hrabal*⁵ vypráví příběh podobný autorově verzi obsahově, stylisticky i poeticky. Napsala životopis, ve kterém se pokusila oživit atmosféru Hrabalových knih, promluvit o něm v jeho vlastním duchu, uctít tvůrčí individualitu prostředky, jež jsou pro ni charakteristické, napsala další portrét Hrabalova života. Vydání biografie dává přímý podnět k novým úvahám o autorových osudech, a specifická stylizace textu vybízí k dalšímu zkoumání Hrabalovy tvorby.

Teoretické studie na hrabalovská témata jsou v Polsku rovnocenným protějškem překladů originálních textů.⁶ Jejich vyvrcholením, dokazujícím zároveň přijetí Hrabala do polské literatury a kultury, je zařazení medailonu o jeho životě a tvorbě do obsáhlého souboru statí, který doplňuje šestidílnou encyklopedii nakladatelství PWN. Autorem teoretického pojednání *Palimpsesty Bohumila Hrabala*⁷ je Jacek Baluch, krakovský bohemista a přední polský teoretik, zabývající se Hrabalovým dílem. Ve své studii vychází z Hrabalova způsobu práce s textem, z jeho „hry s textem, kterou poměrně brzy učinil součástí své autorské strategie“⁸. Aby mohl sledovat jednu z těchto „her“, srovnává text novely *Ostře sledované vlaky* a text tematicky příbuzné povídky *Legenda o Kainovi* z knihy *Morytáty a legendy*. Tak zjišťuje, že závěrečná pasáž novely byla původně částí povídky. Výsledek komparace se stává podkladem pro novátorskou interpretaci – polský bohemista charakterizuje Hrabalovu tvorbu jako tvorbu palimpsestovou. Přirovnává Hrabalovo přepracovávání a spojování vlastních starších textů k tomu, jak písaři psávali na pergamen, ze kterého předtím vyškrabali původní text. Dále

⁵ Zgustová, M.: *Bohumil Hrabal*. Wrocław, Wydawnictwo Dolnośląskie 2000. Přeložila Z. Tarajło-Lipowska z českého originálu *V rajské zahradě trpkých plodů. O životě a díle Bohumila Hrabala*. Praha, Mladá fronta 1997.

⁶ Viz Vitová, L.: *Bohumil Hrabal v polsky psaných časopisech 80. a 90. let 20. století – bibliografie*. *Slavia Occidentalis*, 2000, 57, s. 149-157.

⁷ Baluch, J.: *Palimpsesty Bohumila Hrabala*. Nowa Encyklopedia Powszechna PWN. Suplement. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN 1999, s. 717-722.

⁸ Baluch, J.: *Palimpsesty Bohumila Hrabala*. Nowa Encyklopedia Powszechna PWN. Suplement. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN 1999, s. 719, přel. Vitová, L. (pro potřebu této práce upraven slovosled).

Baluch dokládá význam palimpsestového charakteru tvorby pro interpretaci. Porovnáním prokázané rozdíly mezi novelou *Ostře sledované vlaky* a povídkou *Legenda o Kainovi* (a také Hrabalovo *Post scriptum* s poznámkou o sebevraždě místo bratrovraždy, připojené k vydání *Ostře sledovaných vlaků* v roce 1967), totiž odkazují dále – k biblickému příběhu o Kainovi a k Apokalypse. Baluch tedy svou interpretací, pečlivě sledující jednotlivé vrstvy textu, objevil zcela nový význam díla mnohokrát zavrženého pro nedostatek původních uměleckých hodnot.

Ve studiu Hrabalovy tvorby, které začalo srovnáním s tvorbou Haškovou a pokračovalo mnoha dalšími podnětnými kroky, např. pracemi o tzv. hospodského kecu⁹ a hospodské historce¹⁰, jejichž rysy lze nalézt v Hrabalových textech, zahájil nyní polský badatel novou etapu. Nabízí cestu, jak hledat neobjevené podoby Hrabalova díla, a – s ohledem na nově vydané biografie, využívající kromě explicitní charakteristiky i jakousi „implicitní“ – snad rovněž naznačil, jak citlivě interpretovat Hrabalovův život, nedílnou součást jeho uměleckého díla.

⁹ Viz Černý, V.: Za hádankami Bohumila Hrabala. Svědectví, 1976, č. 51, s. 537-567.

¹⁰ Viz Kardyni-Pelikánová, K.: Hospodská historka jako gatunek i tworzywo literackie. Pamiętnik Słowiański, 1983, XXXIII, s. 203-221.

